

LIBRI GEDANENSES XXXIII

ALEKSANDER BALIŃSKI

 KSIĘGOZBIÓR KS. MAGNUSA BRUSKIEGO
 PROBOSZCZA PARAFII ŚW. MIKOŁAJA
 W GDAŃSKU

Magnus Bruski urodził się 31 lipca 1886 roku w Brusach (powiat chojnicki) jako syn kupca Maksymiliana Bruskiego i jego żony Reginy z domu Lietz. Ojciec rodziny prowadził tam dobrze prosperujący sklep z artykułami spożywczymi i rolniczymi oraz karczmę z wyszynkiem alkoholu. Młody Magnus, po ukończeniu szkoły ludowej w Brusach, uczęszczał do gimnazjów w Kwidzynie i Chojnicach. Następnie studiował teologię, filozofię i prawo w Pelplinie i we Wrocławiu. Święcenia kapłańskie przyjął 9 marca 1913 roku¹.

Pierwszym miejscem posługi ks. Magnusa Bruskiego był gdański kościół św. Mikołaja, gdzie sprawował obowiązki wikariusza od 1913 do 1922 roku. Wyróżniający się duchowny kolejno przez cztery lata administrował parafią św. Wojciecha oraz przez osiem lat zarządzał parafią katedralną w Oliwie (z tytułem proboszcza od 1927 roku). Poza wypełnianiem licznych obowiązków wikariusza i proboszcza ks. Bruski pracował jako nauczyciel religii w żeńskich szkołach wyższych i jako diecezjalny opiekun katolickich stowarzyszeń młodzieży².

Biskup Edward O'Rourke powołał ks. Magnusa Bruskiego na urząd wikariusza generalnego diecezji gdańskiej w grudniu 1934 roku. Na nowym stanowisku ks. Bruski przygotował i poprowadził Gdański Synod Diecezjalny w grudniu 1935 roku³. Pod każdym względem wzorowy administrator, dzięki imponującej powierzchowności godnie reprezentował władze diecezji. Pracował jednak w trudnych warunkach narodowo-socjalistycznych rządów w Wolnym Mieście Gdańsku, był też krytykowany za propagowanie znajomości języka polskiego wśród duchownych. Ostatecznie zrezygnował z urzędu po ustąpieniu biskupa O'Rourke w 1938 roku⁴.

1 S. Samerski, *Das Bistum Danzig in Lebensbildern. Ordinarien, Weihbischöfe, Generalkvikare, Apostolische Visitatoren 1922/25 bis 2000*, Münster–Hamburg–London 2003, s. 57. Krótkie biografie ks. Magnusa Bruskiego podają H. Mross, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji chełmińskiej wyświęconych w latach 1821–1920*, Pelplin 1995, s. 26 oraz P. Kotewicz, *Oni stąd wyszli*, Pelplin 2000, s. 57–58.

2 S. Samerski, dz. cyt., s. 57.

3 Por. *Diözesan-Synode des Bistums Danzig, 10. bis 12. Dezember 1935 zu Danzig-Oliwa*, Danzig 1936.

4 S. Samerski, dz. cyt., s. 59 i 61. Ks. Bruski obchodził 25. rocznicę swoich święceń kapłańskich w 1938 roku. Wydarzenie to odnotowała polska „Gazeta Gdańska”: „Po uroczystościach kościelnych

Na początku 1935 roku ks. Magnus Bruski jako proboszcz powrócił do parafii św. Mikołaja. Równocześnie papież Pius XI mianował go prałatem i tajnym szambelanem papieskim. Parafianie zapamiętali ks. Bruskiego jako gorliwego duszpasterza, potrafiącego wygłaszać przekonujące kazania. Powszechnie znane było zamiłowanie proboszcza do czytania książek. Duchowny budził uznanie własnym zdyscyplinowaniem. Wypełnianie obowiązków i należyte zachowanie traktował jako dewizę życiową, tego samego wymagał od współpracowników. Ścisłe przestrzegał ustalonego przez siebie porządku dnia. Stronił od wszelkich używek i nałogów, nigdy nie pił alkoholu i nie palił papierosów⁵.

Podczas wojny pogorszył się stan zdrowia ks. Magnusa Bruskiego. Plebania parafii pozostała jednak nadal otwarta dla wszystkich potrzebujących duchowego bądź materialnego wsparcia. Podczas zdobywania Gdańska przez Rosjan w marcu 1945 roku ks. Bruski zapewnił okolicznym mieszkańcom schronienie w kościele św. Mikołaja, a znajdujący się w nim ludzie ocalili życie dzięki osobistej odwadze proboszcza⁶. Przez następne miesiące parafia stała się ostoją dla wielu bezdomnych gdańszczyzan. Ks. Bruski w miarę swoich możliwości opiekował się swoimi podopiecznymi, służył pomocą głodnym i opieką chorym. Zaraził się przy tym tyfusem i zmarł 9 lipca 1945 roku⁷.

Biblioteka parafii św. Mikołaja, razem z prywatnym księgozbiorem ks. Magnusa Bruskiego, zachowała się dzięki przejęciu ich dawnej świątyni przez dominikanów w 1945 roku⁸. Przez dwie trzecie wieku pozostawała w klasztorze, wraz z włączonymi szczątkami innych gdańskich księgozbiorów. Obecnie jest przekazywana, równocześnie z przedwojennym archiwum parafialnym, jako depozyt PAN Bibliotece Gdańskiej. Kolekcja dawnej biblioteki parafii św. Mikołaja liczy łącznie 1332 książki w 1375 woluminach oraz 105 czasopism w 762 woluminach i 3 fascykułach⁹.

składano ks. Jubilatowi życzenia na plebanii [parafii św. Mikołaja]... W imieniu... Polaków i duchowieństwa polskiego składał życzenia w języku polskim ks. prob. [Franciszek] Rogaczewski... na co odpowiedział bardzo serdecznie w końcowym podziękowaniu ks. Jubilat, podkreślając, że będzie katolików – Polaków otaczał tą samą opieką, jak innych katolików, bo wymaga tego sprawiedliwość i dobro dusz...” Zob. „Gazeta Gdańska” 1938, 12–13 marca, s. 11.

⁵ S. Samerski, dz. cyt., s. 57 i 59. Relacje współczesnych Gdańszczyzan o cechach charakteru i trybie życia ks. Bruskiego przekazał R. Stachnik, *Danziger Priesterbuch, 1920–1945; 1945–1965*, Hildesheim 1965, s. 92–94.

⁶ Zgodnie z relacjami świadków, ks. Bruski wyszedł naprzeciw wrogim żołnierzom. Sowieckiego oficera po rosyjsku wezwał do oszczędzenia cywilów chroniących się w świątyni. Kościół został uchroniony przed spalaniem, ale sponiewierano zgromadzonych w nim cywilów. Por. M. Żakiewicz, *Ks. Magnus Bruski – ofiara gdańskiej epidemii tyfusu z roku 1945*, „Teki Gdańskie” t. VI–VII, Gdańsk 2004–05, s. 41.

⁷ S. Samerski, dz. cyt., s. 61. Ciało ks. Bruskiego pochowano na parafialnym cmentarzu św. Mikołaja przy Wielkiej Alei (szczątki przeniesiono na cmentarz przy katedrze w Oliwie w 1968 roku).

⁸ A. Drzycimski, *Współczesny geniusz loci kępy dominikańskiej. Postulaty badawcze*, [w:] *Dominikanie. Gdańsk – Polska – Europa: materiały z konferencji międzynarodowej pt. Gdańskie i europejskie dziedzictwo – Zakon Dominikanów w dziejach Gdańska*, red. D. A. Dekański, A. Gołembnik, M. Grubka OP, Gdańsk–Pelplin 2003, s. 269–270. „Wróciwszy zastali Dominikanie przy kościele tylko proboszcza, ks. prałata Magnusa Bruskiego, z pochodzenia Polaka, który przyjął ich chętnie i ze zrozumieniem, dając u siebie kąciak na mieszkanie, dopóki nowe władze kościelne nie uregulują formalnie powrotu starych właścicieli na swą placówkę” – zob. S. D[obecki], *Trzeci powrót Dominikanów do Gdańska*, „Przewodnik Katolicki” (Poznań) 1970, nr 43, s. 415.

⁹ Większość książek i mniejszość czasopism opatrzone po wojnie pieczęcią „Biblioteka Dominikanów Gdańsk” (w dwóch, wcześniejszej i późniejszej, odmianach stempla) oraz nadano im

Stan pierwotny biblioteki parafialnej można odtworzyć najpewniej na podstawie odpowiednich podpisów, ekslibrisów i pieczęci¹⁰. Jednak większość książek i czasopism, bez wątpienia należących do tego zespołu, nie posiada takich znaków własnościowych. Natomiast pozostałości innych gdańskich księgozbiorów, 134 książki w 136 woluminach i 11 numerów czasopism, oznaczono w wyraźnie odmienny sposób¹¹.

W bibliotece parafii św. Mikołaja zachowało się 75 pozycji (w 79 woluminach) z prywatnego księgozbioru ks. Magnusa Bruskiego¹². Spośród nich trzy agendy zostały włączone do zbiorów rękopisów Biblioteki Gdańskiej¹³. Poniżej zamieszczono katalog pozostałych 71 książek i 1 czasopisma.

Jakkolwiek nieznaną ilość książek ks. Magnusa Bruskiego mogła zaginąć w przeszłości, zachowane pozycje reprezentatywnie poświadczają drogę życiową gdańskiego duchownego: począwszy od otrzymania formacji w seminarium (1), poprzez sprawowanie posługi kapłańskiej (2), zaangażowanie w nauczanie religii i wychowywanie młodzieży (3), pełnienie funkcji proboszcza wraz z duchową opieką nad parafianami (4), aż do sprostania nadzwyczajnemu wyzwaniu czasu totalitaryzmu i ostatniej wojny (5). Znaczną część księgozbioru ks. Bruskiego stanowią publikacje stanowiące świadectwo pracy nad własnym charakterem (6) oraz życiowej misji walki z alkoholizmem wśród mieszkańców Gdańska (7)¹⁴.

numery inwentarzowe i sygnatury biblioteczne – pierwotnie kolejnymi cyframi arabskimi, wtórnie w postaci zapisu: „D.1.” z kolejną cyfrą arabską.

¹⁰ Sig[illum] Eccl[esiae] Paroch[ialis] ad St. Nicolaum Gedanensis, Katholisches Pfarramt der St. Nikolai Basilika Danzig, Basilica ad Sanctum Nicolaum Gedanensis, Der Kongr[egation] St. Nikolai, Pfarrbibliothek St. Nikolai Basilika Danzig, Bibliothek St. Nikolai Danzig, Bibliothek des Vereins vom h. Carl Borromaeus zu Danzig (ekslibris), Bibliothek des Borromäusvereins zu St. Nikolai Danzig, Katholisches Jünglings Verein St. Nicolai Danzig, Marianische Jungfrauen Congregation Danzig St. Nikolai, Cäcilien-Verein von St. Nicolai zu Danzig.

¹¹ Kapelan wojenny ks. Georg Reiss (1911–?), później katecheta w austriackim Gmunden, podpisał i opieczętował 52 książki i 1 czasopismo, ks. Hubert Wahlen (1913–1945), wikary m.in. w parafii św. Mikołaja i św. Brygidy, podpisał 25 książek i 10 czasopism. Kolejne 18 książek należało do bibliotek czterech duchownych i sześciu instytucji kościelnych, w tym 4 książki ks. dr. Hansa Jastaka (1888–1945), proboszcza parafii św. Ignacego w Starych Szkotach, i 4 książki z Bücherei der Christ-König Kapelle Danzig, zaś pozostałe 38 książek pochodziło ze zbiorów 22 mieszkańców Gdańska i Pomorza, w tym 8 książek Benno Derda i 6 książek Charlotte Geng z Heil. Geistgasse 48.

¹² Ks. Bruski podpisywał swoje książki „Bruski” i „MBruski”.

¹³ Dwa wydania *Directorium Divini Officii et Missarum in usum universi cleri Dioecesis Gedanensis. Auctoritate et Mandato... Eduardi comitis O'Rourke... Episcopi Gedanensis... editum – pro anno Domini 1927*, Gedani 1927 oraz *pro anno Domini 1937*, Gedani 1936 opatrzone zostały licznymi notatkami przez ks. Bruskiego, ówczesnego proboszcza katedry w Oliwie i kościoła św. Mikołaja. Międzynarodowy bilet kolejowy nr 93050 wystawiony został dla ks. Bruskiego jako uczestnika XXXIV Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego w Budapeszcie – *34. Congressus Eucharisticus Internationalis et Annus Jubilaris Sancti Stephani Regis*, Budapest 1938.

¹⁴ Np.: (1) J. Bautz, *Grundzüge der Katholischen Dogmatik*, Mainz 1899; *Einführung in die Heilige Schrift... Einleitung in das Alte und Neue Testament samt Hermeneutik*, Regensburg 1904; *Katechismus der Katholischen Religion für das Bistum Culm*, Culm zu Pelplin 1914 – (2) P. Gasparri, *Katholischer Katechismus*, München 1932; W. Schwenz, *Katechetische Skizzen mit vollständig beigedruckten Text des Einheitskatechismus*, Hildesheim brw.; G. Lenhart, *Der Priester und sein Tagewerk. Gedanken und Er-*

Tym samym sprawdziło się stare powiedzenie, że biblioteka jest odbiciem duszy właściciela.

BIBLIOGRAFIA

- Diözesan-Synode des Bistums Danzig, 10. bis 12. Dezember 1935 zu Danzig-Oliva*, Danzig 1936.
- D[obecki] S., *Trzeci powrót Dominikanów do Gdańska*, „Przewodnik Katolicki” 1970, nr 43, s. 415.
- Drzycimski A., *Współczesny genius loci kępy dominikańskiej. Postulaty badawcze*, [w:] *Dominikanie. Gdańsk – Polska – Europa: materiały z konferencji międzynarodowej pt. Gdańskie i europejskie dziedzictwo – Zakon Dominikanów w dziejach Gdańska*, red. D. A. Dekanski, A. Gołębniak, M. Grubka OP, Gdańsk–Pelplin 2003, s. 265–274.
- Kotewicz P., *Oni stąd wyszli*, Pelplin 2000.
- Mross H., *Słownik biograficzny kapłanów diecezji chełmińskiej wyświęconych w latach 1821–1920*, Pelplin 1995.
- Samerski S., *Das Bistum Danzig in Lebensbildern. Ordinarien, Weihbischöfe, Generalvikare, Apostolische Visitatoren 1922/25 bis 2000*, Münster–Hamburg–London 2003.
- Stachnik R., *Danziger Priesterbuch, 1920–1945; 1945–1965*, Hildesheim 1965.
- Żakiewicz M., *Ks. Magnus Bruski – ofiara gdańskiej epidemii tyfusu z roku 1945*, „Teki Gdańskie” t. VI–VII, Gdańsk 2005, s. 35–43.

~~~~~

wägungen über Seelsorger und Seelsorge in Ernster Zeit, Mainz 1921 – (3) J. Schwarz J., *Erst-Kommunion-Unterricht. Zugleich ein Beitrag für die religiöse Erziehung in der Schule*, Rottenburg a. N. 1922; G. Rauschen, *Lehrbuch der katholischen Religion für die oberen klassen höherer Lehranstalten*, Bonn 1913; J. Grewe, *Die Grösse der Jugend*, Düsseldorf brw.; H. Schilgen, *Junge Helden. Ein Aufruf an Jungmannen zu edlem Streben und reinem Leben*, Kevelaer 1920 – (4) A. Heinen, *Glauben Spiegel. Eine Anleitung zur Vertiefung des religiösen Lebens für katholische Christen*, M. Gladbach 1917; L. Grimm, *Der katholische Christ in seiner Welt. Ein Buch vom katholischen Glauben und Leben für Erwachsene*, I–II. Band, Freiburg i. B. 1941; J. Noll, *Das katholische Pfarramt. Ein Geschäftsgang und Interessentenkreis*, Wiesbaden 1927 – (5) G. Reinhold, *Der alte und der neue Glaube. Ein Beitrag zur Verteidigung des katholischen Christentums gegen seine moderner Gegner*, Regensburg brw.; A. Doerner, *Sentire cum Ecclesia! Ein dringender Aufruf und Weckruf an Priester*, M. Gladbach 1941 – (6) J. Speyer, *Venite seorsum. Ewigkeitsgedanken für Priester*, Würzburg brw.; A. Heilmann, *Zwischen Alltag und Ewigkeit. Sonntagsgedanken*, Freiburg im Breisgau 1921; F. A. Göpfert, *Moraltheologie*, Paderborn 1909 – (7) E. Huber, *Der Kampf um den Alkohol im Wandel der Kulturen*, Berlin 1930; *Alkoholfreies Jugendleben. Wege der Pädagogik und Selbsterziehung*, hrsg. von H. Czeloth, E. Reich, Berlin 1930. Wśród pozostałych lektur znajdują się dwie charakterystyczne pozycje: G. v. Zezschwitz, *Warum katholisch? Begründung meines Übertritts*, Freiburg im Breisgau 1922 i F. Rosenmeyer, *Konvertiten-Katechismus*, Paderborn 1929, natomiast wśród beletrystyki wyróżnia się niemiecki przekład książki Henryka Sienkiewicza, *Quo vadis?* Historischer Roman, Berlin br.

KATALOG ZACHOWANEGO KSIĘGOZBIORU KS. MAGNUSA BRUSKIEGO

(w nawiasach podano znaki własnościowe: podpisy ks. M. Bruskiego oraz pieczęcie „Biblioteka Dominikanów Gdańsk” wraz z numerami inwentarzowymi i sygnaturami)

- Alkoholfreies Jugendleben. Wege der Pädagogik und Selbsterziehung, hrsg. von H. Czelothe, E. Reich, Berlin 1930 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.937)
- Augustinus St., Aus gottgeschenkter Fülle. Gedanken aus den Schriften der Kirchenvaters St. Augustinus (354–430), ausgewählt und übertragen von W. Roesser, München brw. (Bruski)
- Ballof Hans, Die Kinderseelsorgestunde im sechsten Jahrgang. Stundenbilder, Düsseldorf 1940 (MBruski) (2680)
- Bamberg Hubert, Muttergottespredigten, Paderborn 1913 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2261) (D.1.512)
- Bangha Adalbert, Handbuch für die Leiter Marianischer Kongregationen, Innsbruck brw. (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.402)
- Baur Benedikt, Ich bin der Weinstock Ihr seid die Rebzweige, Kempten–München 1920 (Bruski)
- Bautz Joseph, Grundzüge der Katholischen Dogmatik, Erster Thiel, Mainz 1899 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.0343)
- Bernhart Joseph, Der Stumme Jubel. Ein mystischer Chor, München–Heidelberg 1936 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2750) (D.1.295)
- Biblia Sacra II–III. Vetus testamentum II. Novum Testamentum – Die Heilige Schrift des Alten und Neuen Testamentes. Mit dem Urtexte der Vulgata. Übersetzt und mit erklärenden Anmerkungen versehen von Augustin Arndt S.J., Zweiter [und] Dritter Band, Regensburg, Rom, New York & Cincinnati 1907 (MBruski) (325) [tekst łacińsko-niemiecki]
- Brandenburg M., Die Geschäftsverwaltung des katholischen Pfarramtes im Gebiete des preussischen Landrecht. Mit Nachträgen für das Gebiet des französischen und gemeinen Rechts, Berlin 1911 (MBruski)
- Doerner August, Sentire cum Ecclesia! Ein dringender Aufruf und Weckruf an Priester, M. Gladbach 1941 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2271)
- Einführung in die Heilige Schrift. Ein Abriss der biblischen Geographie, Archeologie, Einleitung in das Alte und Neue Testament samt Hermeneutik, Regensburg 1904 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2783) (D.1.297)
- Fiedler Emil, Komme dein Reich! Defensive oder Offensive? Eine trilogie der katholischen Aktion, Dritter Band, Wiesbaden 1932 (Bruski)
- Florilegium Patristicum, digessit vertit adnotavit Gerardus Rauschen, Bonnae 1904. Fasciculus primus: Monumenta Aevi Apostolici (MBruski)
- Foerster W., Christus und das menschliche Leben, München 1922 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.128)
- Gasparri Petrus, Katholischer Katechismus, München 1932 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (234) (D.1.293)
- Geliebt sechst du, Maria. Die wachsende Seelengröße und himmlische Vollendung der Gottesmutter. Aufzeichnungen einer Franziskanerin, herausgegeben von P. Bernardin Wild, Würzburg 1939 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (187) (D.1.634)
- Gold Körner. Eine Sammlung kleiner Ratschläge zur Vervollkommnung u. Beglückung des Lebens, bearbeitet von Gräfin C. Holnstein, Paderborn 1919 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.1188)
- Göpfert Franz Adam, Moraltheologie, II. Band, Paderborn 1909 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk).
- Gräf Richard, Selig die Hungernden, Regensburg 1940 (MBruski) (1520)

- Grewe Januarius, Die Grösse der Jugend, Düsseldorf brw. (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.373)
- Grimm Leonhard, Der katholische Christ in seiner Welt. Ein Buch vom katholischen Glauben und Leben für Erwachsene, I–II. Band, Der Christ und sein Leben, Freiburg i. B. 1941 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2128) (D.1.098, D.1.199) [2 wol.]
- Guardini Romano, Vom Sinn der Kirche. Fünf Vorträge, Mainz 1922 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.521)
- Harrasser Georg, Die neuen Allgemeinen Statuten, Geist und Leben der Mar. Kongregation, Band 1, Innsbruck brw. (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1. 545)
- Haugg Donatus, Beichten – Eine Last oder ein Glück? Das Ostergeschenk des Heilandes und die Tiefen der Seele, Oranienburg b. Berlin 1931 (Bruski) (176)
- Heilmann Alfons, Zwischen Alltag und Ewigkeit. Sonntagsgedanken, Freiburg im Breisgau 1921 (Bruski) (1180)
- Heinen Anton, Glauben Spiegel. Eine Anleitung zur Vertiefung des religiösen Lebens für katholische Christen, M. Gladbach 1917 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2592) (D.1.184)
- Heiner Franz, Katholisches Kirchenrecht, II. Band: Die Regierung der Kirche, Paderborn 1909 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2277) (D.1.127)
- Heiser Heinrich A., Die Mutter und ihr Kommunionkind, Wiesbaden brw. (Separatdruck aus “Die Kinderkommunion in Geiste der Kirche”) (MBruski)
- Huber E., Der Kampf um den Alkohol im Wandel der Kulturen, Berlin 1930 (Bruski)
- Kasperczyk Paul, Reifende Menschen und Menschheitsreifung, München 1924 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2382) (D.1.684)
- Katechismus der Katholischen Religion für das Bistum Culm, Culm zu Pelplin 1914 (Bruski)
- Klug J., Die Tiefen der Seele. Molarpsychologische Studien, Paderborn 1926 (Bruski)
- Klug J., Ein Sonntagsbuch, Paderborn 1927 (Bruski) (191)
- Klug J., Einkehr. Ein Jahrbuch der Seele. Zweiter Jahrgang, Paderborn brw. (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (1464) (D.1.783)
- Klug J., Gottes Reich. Apologetische Abhandlungen, Paderborn 1910 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (1583) (D.1.514)
- Kolping A., Ehe und Familienleben, Köln 1922 (MBruski) (2675)
- Könn Josef, Glauben und Leben, Bibellesungen über die Johannesbriefe, Einsiedeln/Köln 1940 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2280) (D.1.269)
- Laros Matthias, Neue Zeit und alter Laube. Eine Schriftenreihe über die religiösen Fragen der Zeit, Freiburg im Breisgau 1936 (MBruski) (1173)
- Lauretanischer Rosenkranz zu Ehren der reinsten Gottesmutter geflochten von J. M. A. Meyer, Eickel brw. (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.1190)
- Lenhart Georg, Der Priester und sein Tagewerk. Gedanken und Erwägungen über Seelsorger und Seelsorge in Ernestem Zeit, Mainz 1921 (Bruski) (1508)
- Menge Gisbert, Die Beschauung das Kernstück der Mystik, Paderborn 1943 (MBruski) (1286).
- Menge Gisbert, Die Herrlichkeit der Katholischen Kirche in ihrer Lehre, Münster i W. 1919 (Bruski) (1550).
- Müller Joh. Bapt., Zeremonienbüchlein für Priester und Kandidaten des Priestertums nach den neuen Rubriken und Dekretum, Freiburg im Breisgau 1926 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk)
- Nepp Josef, Einer nur ist euer Meister. Ein Büchlein von “Jesus als Lehrer“, Paderborn 1931 (MBruski) (1160)
- Noll Joseph, Das katholische Pfarramt. Ein Geschäftsgang und Interessenkreis, Wiesbaden 1927 (MBruski)
- Oppenheim Philippus, Das Königtum Christi in der Liturgie, München 1931 (MBruski)
- Ploetz Gustav, Französisches Elementarbuch. Ausgabe B für Gymnasien und Realgymnasien, Berlin 1898 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.185)

- Pözl Franz, Kurzgesasster Kommentar zum Evangelium des heil. Malthus mit Ausschluss der Leidensgeschichte, Graz 1900 (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.296)
- Rauschen Gerhard, Apologetik für Prima als Anhang zur Glaubenslehre, Bonn 1914 (Bruski)
- Rauschen Gerhard, Kleine Kirchengeschichte. Kirchengeschichtliche Charakterbilder für höhere Lehranstalten, Bonn 1913 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.288)
- Rauschen Gerhard, Lehrbuch der katholischen Religion für die oberen klassen höherer Lehranstalten, 4. Teil: Sittenlehre, Bonn 1913 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.292)
- Reinhold Georg, Der alte und der neue Glaube. Ein Beitrag zur Verteidigung des katholischen Christentums gegen seine moderner Gegner, Erster Band, Regensburg brw. (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.524)
- Ries Joseph, Die Sonntagsevangelien homiletisch erklärt, thematisch skizziert und in Homilien Bearbeitet, Band I, Paderborn 1922 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2345)
- Ries Joseph, Kirche und Keuschheit. Die geschlechtliche Reinheit und die Verdienste der Kirche um dieselbe, Paderborn 1922, Katholische Lebenswerte, VII. (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.200)
- Rosenmeyer [Friedrich], Konvertiten-Katechismus, Paderborn 1929 (Bruski)
- Rottmanner Odilo, Predigten und Ansprachen, Zweiter Band, München 1902 (MBruski) [uszkodzona]
- Saffe Nazarius, Am Herzen Jesu. Zehn Predigten über das Gebet: "Seele Christi, heilige mich!" Wiesbaden 1921 (Bruski) (1482) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.674)
- Schäfer Timotheus, Das Eherecht nach dem Codex Iurris Canonici, Münster i. W. 1921 (Bruski) [uszkodzona]
- Schilgen Hardy, Junge Helden. Ein Aufruf an Jungmannen zu edlem Streben und reinem Leben, Kevelaer 1920 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.585)
- Schwanitz Aug., Vollständige Katechesen nach P. Jak. Lindens mittlerem Katechismus, Danzig 1913 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2218)
- Schwarz J., Erst-Kommunion-Unterricht. Zugleich ein Beitrag für die religiöse Erziehung in der Schule, Rottenburg a. N. 1922 (Bruski)
- Schwenz Wilhelm, Katechetische Skizzen mit vollständig begedruckten Text des Einheitskatechismus, Hildesheim brw. (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2433)
- Sienkiewicz Henryk, Quo vadis? Historischer Roman, erster band, Berlin br. (Bruski) (1590) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (C.I.826) [uszkodzona]
- Soiron Thaddaeus, Menschenschicksale unter dem Kreuze. Zeitgemässe Fastenpredigten, Paderborn 1932 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.121)
- Speyer Joseph, Venite seorsum. Ewigkeitsgedanken für Priester, Würzburg brw. (MBruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.318)
- Spiegel Nikolaus, Die Baustile mit besonderer Berücksichtigung des deutschen Kirchenbaues, Paderborn 1911 (Bruski)
- Tillmann Fritz, Die Sonntägliche Episteln. Im Dienste der Predigt erklärt. I–II Band, Düsseldorf 1921 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2514) (D.1.193) (D.1.801) [2 wol.]
- Weber F. W., Dreizehnlinden, Paderborn 1921 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (1421) (D.1.983)
- Weiger Joseph, Liturgisches Totenbuch, Wiesbaden 1924 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (D.1.1188)
- Widmar Josefine, Die Kameradin. Roman, München 1930 (Bruski) (1417)
- Zeuschwitz [Gertrud von], Warum katholisch? Begründung meines Übertritts, Freiburg im Breisgau 1922 (Bruski) (Biblioteka Dominikanów Gdańsk) (2576)
- "Der Katholische Gedanke". Eine Vierteljahrsschrift herausgegeben vom Katholischen Akademikerverband, München: 1. Jahr, 1928, Heft 3; 2. Jahr, 1929, Heft 2; 8. Jahr, 1935, Heft 2 (Bruski) [3 wol.]

W sumie 71 książek w 73 woluminach oraz 1 czasopismo w 3 woluminach.

THE BOOK COLLECTION OF MAGNUS BRUSKI, THE PARISH PRIEST AT ST. NICHOLA'S CHURCH IN GDAŃSK

Magnus Bruski (1886–1945) was ordained to the priesthood in 1913. Bruski's whole life was strongly connected with Gdansk. His duties as a priest were manifold and comprised remaining the office of a parish priest at St. Nicholas's Church (1935–45) and a vicar general of the diocese of Gdańsk (1934–38). Bruski actively worked in the Free City of Gdańsk succumbed at that time to National Socialism. He was frequently criticised for popularising the knowledge about the Polish language among German clergymen. Bruski died of typhus on July 9th, 1945. The St. Nicholas's Church's book collection including the private library of Magnus Bruski (75 items) was lucky enough to be preserved only thanks to support from the Dominican friars in 1945. The collection is now a part of the holdings of PAN Gdansk Library. It is now a testimony of their owner's great need of personal development and his mission to prevent and reduce alcohol abuse in Gdańsk.

Key words: Magnus Bruski (1886–1945), the St. Nicholas's Church parish library, Gdańsk, book collections, clergymen's libraries, 20th century, Gdańsk Library

DIE BÜCHERSAMMLUNG VON MAGNUS BRUSKI, PFARRER AN DER ST. NIKOLAI-KIRCHE IN DANZIG

Magnus Bruski (1886–1945) empfing seine Priesterweihe im Jahr 1913. Als Priester war er eng mit Danzig verbunden, u. a. in den Jahren 1935–1945 als Pfarrer an der St. Nikolaikirche und 1934–1938 als Generalvikar der Danziger Diözese. Er arbeitete in den schweren Zeiten der national-sozialistischen Regierung in der Freien Stadt Danzig. Er war sehr für die Verbreitung der polnischen Sprache unter den deutschen Geistlichen kritisiert. Er starb an Typhus am 9. Juli 1945.

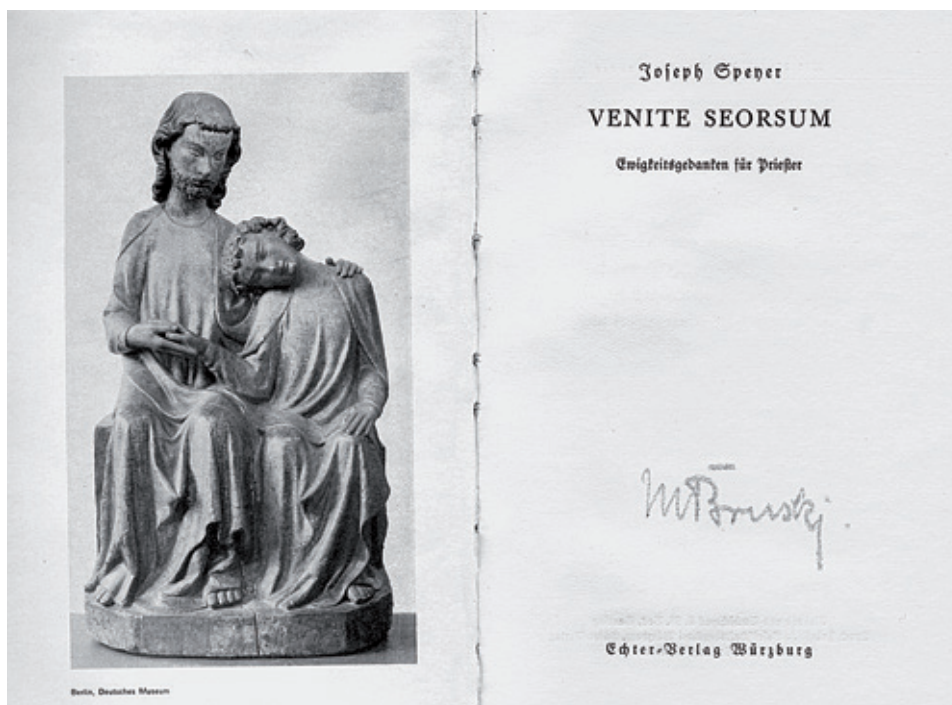
Die Bibliothek der St. Nikolaikirche samt der Privatsammlung Magnus Bruski blieb dank ihrer Übernahme im Jahr 1945 durch die Dominikaner erhalten. Zurzeit wird sie als ewiges Depositum der Danziger Bibliothek übertragen. Obwohl eine unbestimmte Zahl von Büchern verloren ging, zeugen die 75 zurückgebliebenen Exemplare von der Lebenslaufbahn des Eigentümers. Seine Büchersammlung weist auf die Selbstbildung hin und bestätigt auch den Kampf gegen den Alkoholkonsum unter den Danzigern.

Schlüsselworte: Magnus Bruski (1886–1945), Die Bibliothek der St. Nikolai-Kirche in Danzig, Danzig – Büchersammlungen der Geistlichen im 20. Jahrhundert, Danziger Bibliothek

1. Ks. Magnus Bruski (1886–1945)
(PAN Biblioteka Gdańska)

2. Joseph Speyer, *Venite seorsum. Ewigkeitsgedanken für Priester*, Würzburg brw.
strona tytułowa z podpisem ks. Magnusa Bruskiego
(PAN Biblioteka Gdańska)